

Stockholm 2023-04-03

Region Jämtland Härjedalen
Diarienummer RUN/12/2021

Ideell kulturallians synpunkter på *Remissutgåva Regional kulturplan för Jämtland Härjedalen 2024–2027*

Inledning

Ideell kulturallians har beretts möjlighet att inkomma med remissvar angående Remissutgåva Regional kulturplan för Jämtland Härjedalen 2024–2027

Ideell kulturallians är en samarbetsorganisation för den ideella sektorns riksorganisationer på kulturområdet. Våra medlemmar är ABF, Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd (ArbetSam), Ax – Kulturorganisationer i samverkan, Bilda, Bygdegårdarnas Riksförbund, Folkets Hus och Parker, Folkrörelsernas konstfrämjande, Studieförbundet Ibn Rushd, Musikarrangörer i samverkan (MAIS), Medborgarskolan, Nykterhetsrörelsens Bildningsverksamhet (NBV), Riksförbundet Sveriges konstföreningar, Riksteatern, Riksskådebanan, Sensus studieförbund, SIOS – etniska organisationer i Sverige, Studieförbunden, Studieförbundet, Studieförbundet Vuxenskolan, Sveriges Hembygdsförbund och Våra gårdar.

Vi välkomnar remissutgåvan av Region Jämtland Härjedalens nya kulturplan, som bärs fram av viktiga principer – kulturens egenvärde, demokratiska grund och kraft i samhällsbygget. Våra synpunkter och förslag handlar därför om förtydliganden och kompletteringar.

Ideell kulturallians synpunkter

2 Kulturpolitiska utgångspunkter

2.1 Den regionala utvecklingsstrategin

Regionens kulturpolitik utgår från bärande principer som kulturens egenvärde, demokratiska grund och kraft i samhällsbygget. Kulturplanen förhåller sig även till den regionala utvecklingsstrategin, och pekar på att kulturverksamhet är en del av regionens målbild för

samhällsutvecklingen. Det gläder oss att RUS även lyfter fram civilsamhällets roll. Men det är ändå inte helt lätt att följa kopplingen till RUS, som använder det allmänna begreppet ”upplevelser” snarare än att tala om kulturpolitiska principer.

3 Region Jämtland Härjedalen vill

Under rubriken ”Region Jämtland Härjedalen vill” nämner kulturplanen ”de många små aktörerna, det mångfaldiga föreningslivet” redan i första meningen. Vi uppskattar att Region Jämtland Härjedalen ser den viktiga roll som den ideella kultursektorn spelar i regionen. I Jämtland Härjedalen, liksom i andra delar av landet som inte är tätbefolkade, är ofta den ideella kultursektorn avgörande för kulturlivet. Den ideella kultursektorn finns på platser dit institutioner inte når. Den demokratiska organisationsformen som är de ideella föreningarnas grund, skapar initiativkraft, engagemang och delaktighet.

3.1 Våra fokusområden

Vi ställer oss bakom de tre fokusområden som kulturplanen pekar ut. De ger viktiga perspektiv på kulturlivet, och utgör en naturlig utgångspunkt för insatserna under kulturplaneperioden.

4 Kommunerna – Det är här det händer

Kulturplanen tar upp kommunernas roll i kultursamverkansmodellen, och betonar att en väl fungerande samverkan med kommunerna kan vara en väg att få de små resurserna inom kultursektorn att räcka längre.

Också ur vårt perspektiv är det viktigt att kommunerna aktiveras i samverkansmodellen, eftersom det ideella föreningslivet får viktigt kommunalt stöd till sin verksamhet.

Flernivåstyrningen förutsätter samverkan mellan statlig, regional och kommunal nivå. Men vi upplever att det inte alltid är tydligt hur ansvarsfördelningen ser ut mellan de olika nivåerna, när det handlar om frågor som rör den ideella kultursektorn.

Vi föreslår att texten kompletteras med en skrivning om regionens och kommunernas samverkan kring insatser för den ideella kultursektorn.

Vi föreslår att texten kompletteras med en skrivning om regionens och kommunernas ansvarsfördelning för ideell kultursektor.

5 Civilsamhällets aktörer – Får det att hända

5.1 Kulturens kraft i samhällsbygget

Vi uppskattar att kulturplanen lyfter fram den ideella kultursektorns roll som en kraft att räkna med i samhällsutvecklingen.

5.2 Civilsamhället – Tillgängliggör kultur

Stycket om civilsamhället är vällovligt men kanske något svåröverskådligt. Stycket inleds med att lista en rad olika typer av aktörer inom civilsamhället i hela dess bredd, och beskriva dem som ”aktörer i länets folkbildningsarbete”. Det står att civilsamhället bidrar till ett demokratiskt samhälle och till den kulturella infrastrukturen, och om ”enskilda och grupper engagemang, som arrangörer, möjliggörare och pådrivare”. I en fotnot definieras begreppet civilsamhället som förutom det ideella föreningslivet även omfattar stiftelser, sociala företag,

kooperativ, religiösa samfund och fackförbund. Begreppet civilsamhället förklaras också i ordlistan i Bilaga 1.

Även om vi uppskattar kulturplanens erkännande av den ideella kultursektorns betydelse, önskar vi att kulturplanen gör en mer specifik analys av den ideella kultursektorns roll i regionens kulturliv. När kulturplanen talar om civilsamhället i regionens kulturliv syftas framför allt på den "ideella kultursektorn", som nu kan komma att skymmas i det mer breda begreppet "civilsamhälle".

Dels skulle kulturplanen kunna beskriva vad den ideella organiseringen betyder för delaktighet i kulturlivet. Vi menar att den ideella kultursektorn bidrar med en djupare form av delaktighet än "bara" tillgängliggörande. De ideella föreningarna karaktäriseras av att de samlar människor kring gemensamma intressen, de är idédrivna och drivs inte av ekonomisk vinst. Det ideellt organiserade kulturlivet har en demokratisk uppbyggnad som gör medlemmarnas engagemang meningsfullt. Det är sällan långt mellan idé och genomförande, tillsammans med andra kan idéer uppstå, prövas, utvecklas och förverkligas.

Kulturplanen skulle även kunna peka ut de olika inriktningar som finns i föreningslivet, för att ge en tydligare bild av sektorn. Här finns **ideella utövare** som själva spelar teater, musik, skriver texter, slöjdar, filmar, fotograferar, målar, etcetera. Här finns också de **ideella arrangörerna** som ordnar teater- och dansföreställningar, cirkus, konstutställningar, föreläsningar, konserter, festivaler, med mera. Inom **kulturarv** finns hembygdsföreningar, arbetslivsmuseer som många gånger ansvarar för hela kulturmiljöer och byggnader. Inom kulturarv finns också föreningar som upprätthåller det **immateriella kulturarvet** inom musik, dans, slöjd, med mera. De **lokalthållande föreningarna** ansvarar för den fysiska förutsättningen för kultur, kulturens scener, mötesrum, replokaler, filmdukar, dansgolv, verkstäder, med mera. Även **studieförbunden** hör till den ideella kultursektorn, och har en viktig roll som får en egen rubrik i kulturplanen.

I kulturplanens beskrivning saknas en analys av det aktuella läget för regionens ideella kulturföreningar i återstarten efter pandemin.

5.3 Folkbildning – Bidrar till det livslånga lärandet och demokratin

5.3.1 Folkhögskolor

Det kan inte nog understrykas att de konstnärliga utbildningarna på folkhögskolorna är viktiga delar i regionens kulturella ekosystem.

5.4 Studieförbunden

Studieförbunden är betydelsefulla för utvecklingen av det ideella kulturlivet i regionen, här vill vi bara instämma med kulturplanen. Det är angeläget att regionen fortlöpande följer och värnar studieförbundens utveckling. Folkbildningen skapar ett öppet frirum för nyfikenhet, lärande och undersökningar som stimulerar kreativa processer. Många gånger kan studiecirkeln höra samman med kulturprogram, när exempelvis en grupp samlas kring studier av ett ämne som sedan utvecklas till en teaterföreställning, eller liknande. Studieförbundens stöd till föreningslivet är viktigt också för kulturlivets utveckling, inte minst för unga eller nybildade grupper. Även mera informella och anspråkslösa stöd kan vara avgörande för att en mindre rutinerad förening ska kunna ta steget och organisera

kulturhändelser, etablera sig och nå ut i sitt lokalsamhälle. Studieförbunden är viktiga arrangörer av kulturprogram, och är på flera platser en drivande ideell kraft i kulturlivet.

6 Våra fokus- och utvecklingsområden

6.1 Tillgänglighet och delaktighet i hela länet

6.1.1 Barns och ungas rätt till kultur

Vi ställer oss bakom regionens prioritering av barn och unga. Men vi föreslår att den beskrivande texten kompletteras med en skrivning om de ideella föreningarnas roll för barns och ungas delaktighet i regionens kulturliv, eftersom det nu saknas.

UTVECKLINGSBEHOV

Vi föreslår ett tillägg i listan över utvecklingsbehov:

Stärka det ideella kulturlivets verksamhet för barn och unga. Regionen gör ekonomiska insatser som möter upp behoven i det ideella kulturlivets barn- och ungdomsverksamheter. Regionen stärker samverkan mellan regionala insatser och den ideella sektorn, och underlättar samverkan mellan regionens offentliga institutioner och ideell kultursektor.

6.1.2 Breddat deltagande och skapande

Den ideella kultursektorns centrala roll för delaktighet i regionens kulturliv har redan berörts ovan. Det innebär att insatser för den ideella kultursektorn också är en satsning för breddat deltagande och skapande.

Kulturplanen tar upp de lokalhållande ideella föreningarnas viktiga roll för den kulturella infrastrukturen i regionen, det som är den fysiska förutsättningen för att kultur ska kunna hända. Lokalerna behöver ofta rustas upp för att fungera professionellt. Många föreningar går idag på knäna på grund av kostnadsökningarna för el och underhåll, och läget är på många håll akut.

UTVECKLINGSBEHOV

Vi ser med stort intresse fram emot kartläggningen av den kulturella infrastrukturen. Vi ser gärna att regionen använder den ideella sektorns nationella organisationer och paraplyorganisationer för utökad samverkan, dialog och stöd kring detta. De lokalhållande föreningarnas utmaningar med dagens stora kostnadsökningar behöver mötas upp med ekonomiska insatser. Vidare behöver arrangörsföreningarna fortsatt främjas för att nå en breddad och utöka publik med nya deltagare.

Vi föreslår därför att ytterligare ett utvecklingsbehov lyfts fram:

Stärka de lokalhållande ideella föreningarna. Regionen erbjuder ekonomiskt stöd till de lokalhållande föreningarna för att klara utmaningarna med de skenande kostnadsökningarna för el och underhåll.

Vi föreslår även att texten kompletteras under rubriken *Höja kompetensen för att utveckla arbete med breddat deltagande*:

- med att det bör ske i samråd med den ideella kultursektorn.
- med en satsning på de ideella arrangörsföreningarna för att attrahera nya deltagare och skapa ett mer hållbart och utvecklande arrangörskap.

Under rubrikerna *Stärka äldres möjlighet att uppleva och skapa kultur* samt *Öka tillgängligheten till kultur för människor med funktionsvariationer* (dvs funktionshinder) önskar vi att regionen ser civilsamhället i hela sin bredd som en viktig part. Många äldre är engagerade i kulturföreningar, där de kan bidra med sin erfarenhet och engagemang samtidigt som föreningarna ger förutsättningar för meningsfull sysselsättning. De lokalhållande föreningarna kan behöva se över tillgängligheten i lokalerna, exempelvis installera ljudanläggningar.

6.1.3 Digital kulturutveckling

Det är viktigt att de ideella föreningarna inte hamnar i bakvatten i den digitala kulturutvecklingen, istället bör föreningarna ses som en resurs i regionens digitalisering.

Vi föreslår ett tillägg:

Satsning på digitalisering av den ideella sektorns kulturlokaler samt utbildning för arrangörsföreningar i digital teknik.

6.2 Nationella minoriteter och urfolket samernas kultur och språk

Den ideella kultursektorn har föreningar inom minoritetsspråk och kultur, och vi önskar att kulturplanen utvecklar hur samverkan med föreningslivet ska utvecklas och genomföras.

6.3 De professionella kulturskaparnas villkor och kulturella och kreativa branscher

Den ideella kultursektorn är också uppdragsgivare åt de professionella kulturskaparna, och de båda sektorerna är viktiga delar i det kulturella ekosystemet. Relationen mellan arrangörer och professionella kulturskapare behöver ständigt utvecklas, och regionen kan bidra till detta.

UTVECKLINGSBEHOV

Vi föreslår ett tillägg:

Främja relationen mellan de professionella kulturskaparna och de ideella arrangörerna genom insatser för nätverk och utbildning.

7 Verksamhetsområden

Det ideella föreningslivet finns som en resurs inom samtliga verksamhetsområden – litteratur, bild och form, film, hemslöjd och hantverk, kulturarv och scenkonst. Många gånger har föreningslivet utmaningar i att nå fram till de regionala institutionerna. Föreningarna kan exempelvis behöva kortare planeringstid och enklare samarbetsformer, medan institutionerna upplever att de har fullt upp med att uppfylla de planer och mål som ingår i deras ordinarie verksamhet.

Vi föreslår ett tillägg under varje verksamhetsområde som ingår i kulturplanen:

Regionen analyserar de utmaningar som finns, och satsar på att utveckla hållbara strukturer för nätverk och samverkan mellan den ideella sektorn och de offentliga institutionerna.

7.8 Regionala stöd och bidrag

Ekonomiska bidrag till ideella föreningar gör stor nytta. Många gånger kan även små summor växlas upp till stor verksamhet genom det ideella engagemanget. Samtidigt vill vi understryka behovet av långsiktiga och generella stöd till föreningar som ansvarar för lokaler, eller föreningar som vill engagera professionella ledare över längre tid, exempelvis för barn- och ungdomsverksamhet.

Anna Livion Ingvarsson
verksamhetschef